

Základy Hematologie KBB / ZHEMP

Lekce 1

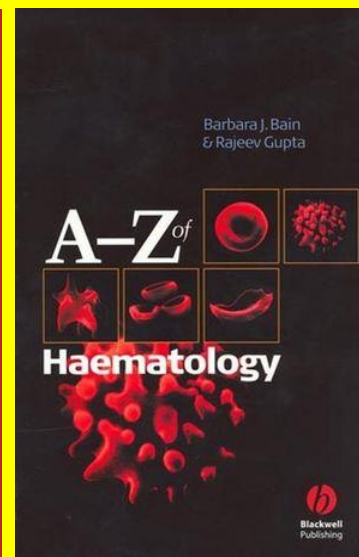
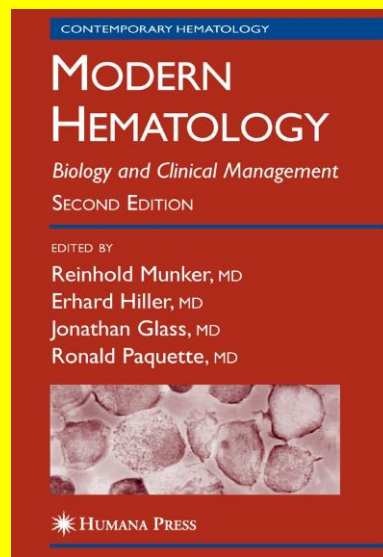
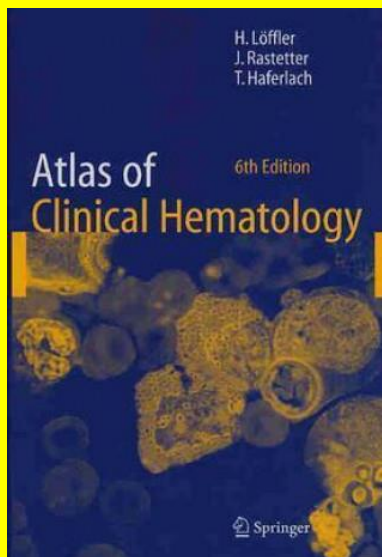
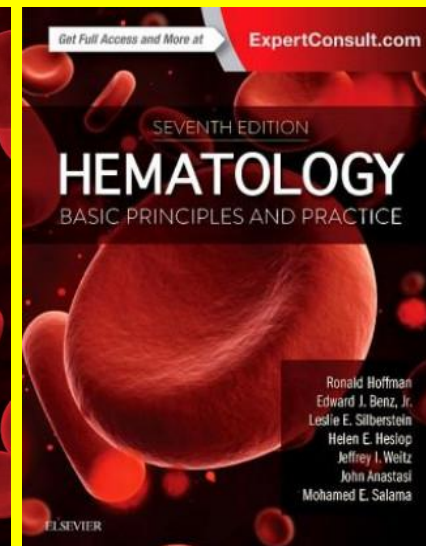
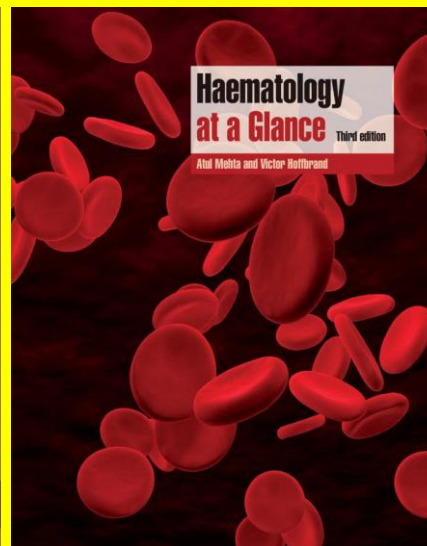
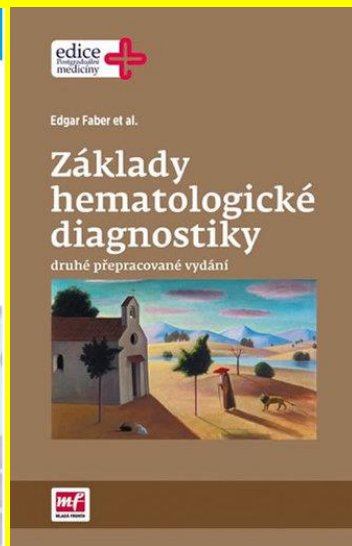
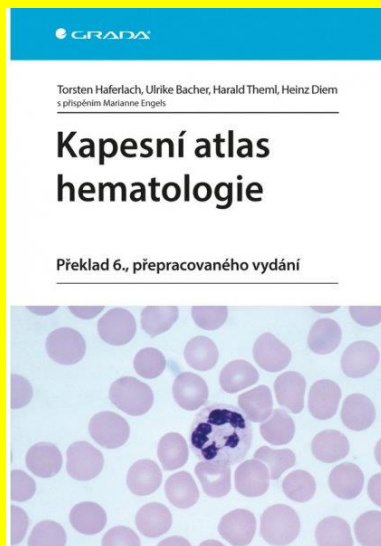

Radim Vrzal

radim.vrzal@upol.cz

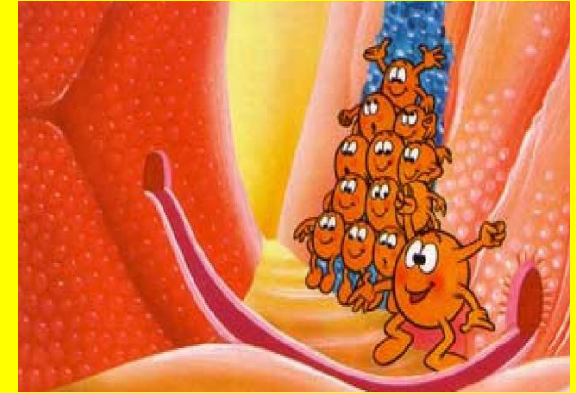
Katedra buněčné biologie a genetiky, budova 51

Zdroje, z kterých čerpám:

..a jiné knihy,
publikace

Základy ???

Červená krvinka je červená, bílá bílá a destička? To přece není důležité.

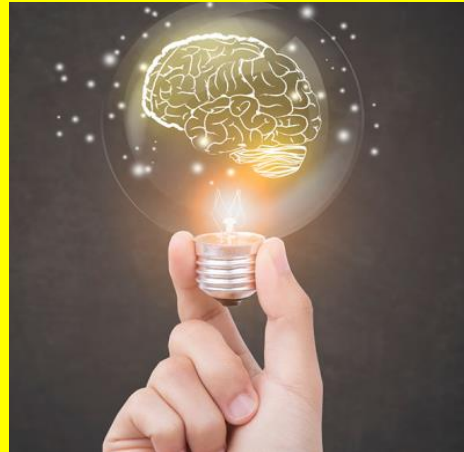
.. ani náhodou !

Proč ???

- fascinace naší biologickou podstatou

- pochopení jak fungujeme

- předání nadšení dál....

Závěr

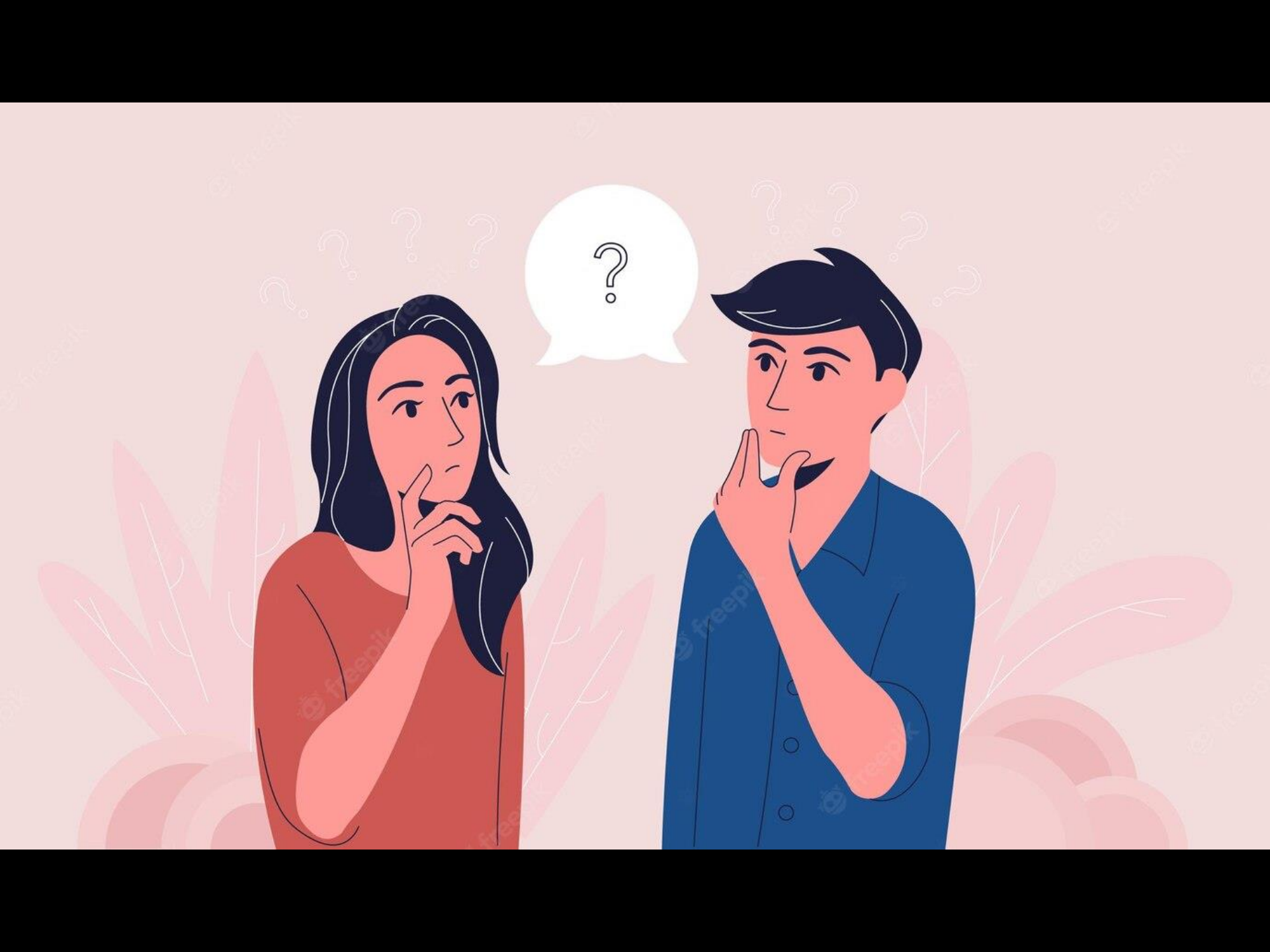
- Princip „extra míle“

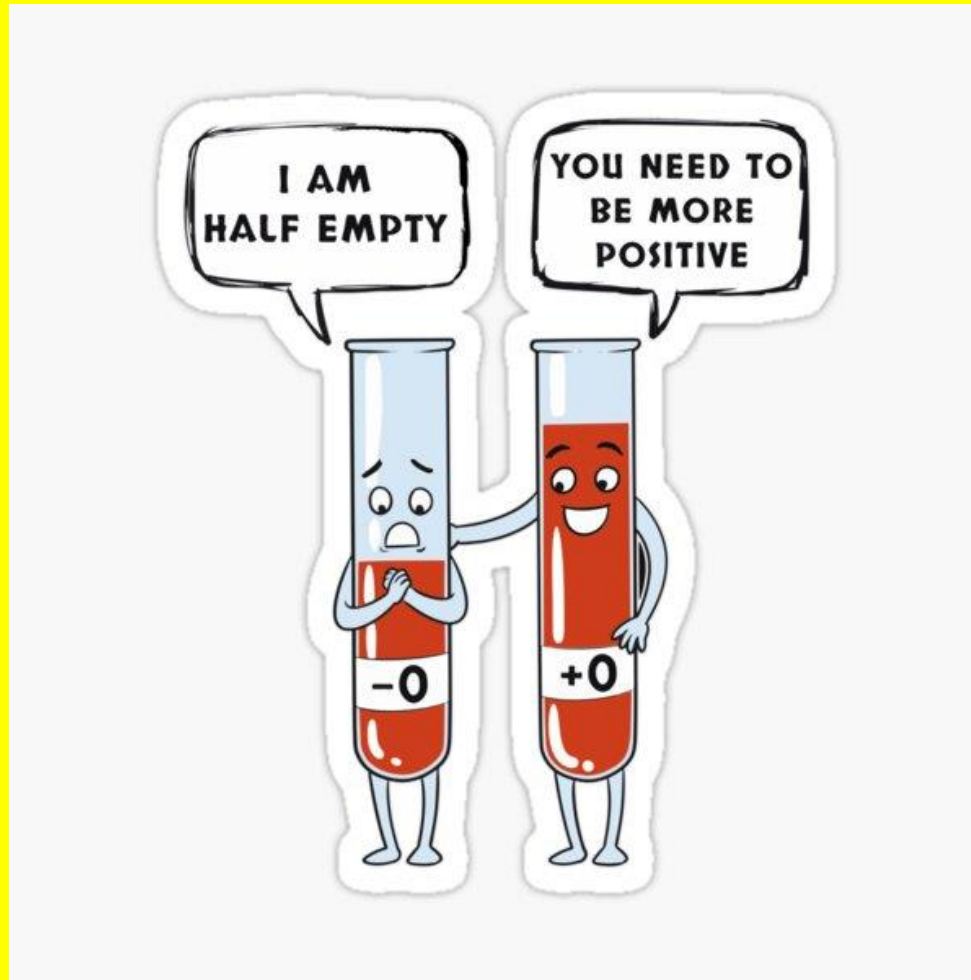
- Slabí zhynou

Otázka: Stojí mi to za to ???

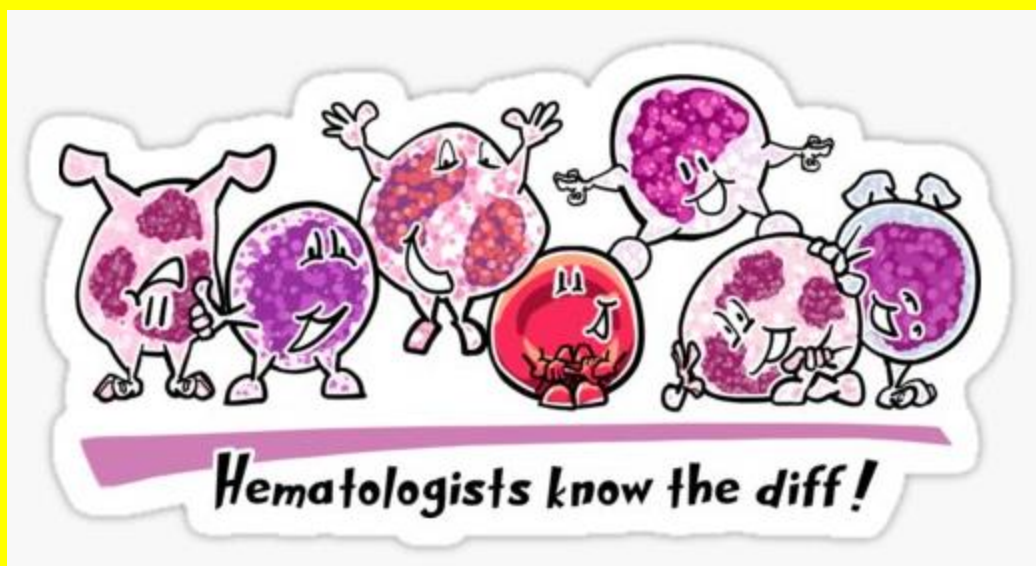

Začínáme....

Co je Hematologie ? – obor zabývající se studiem krve,
krvetočných orgánů a krevních onemocnění (ř.s. *haima* =
krev, *logos* = slovo, rozmluva)

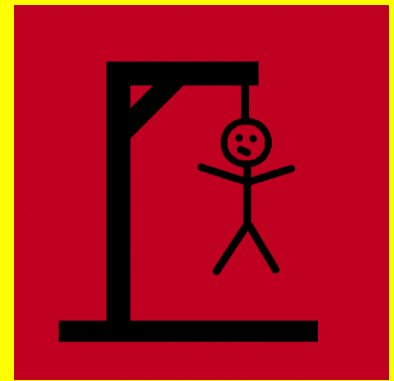
Proč vznikla ? – změna ve složení / zastoupení buněčného
i nebuněčného materiálu pocházejícího z krvetočných
orgánů → **diagnóza** → **léčba a zbavení potíží**

Drobné rozdíly jsou klíčové !

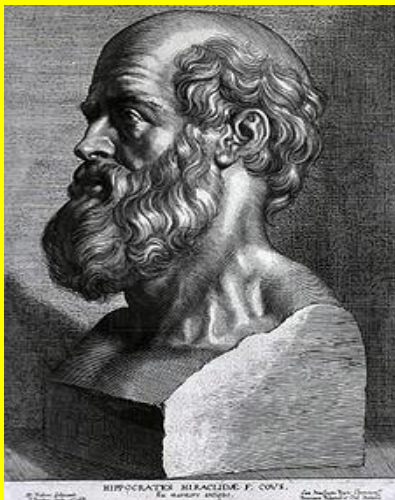
Trocha historie .....

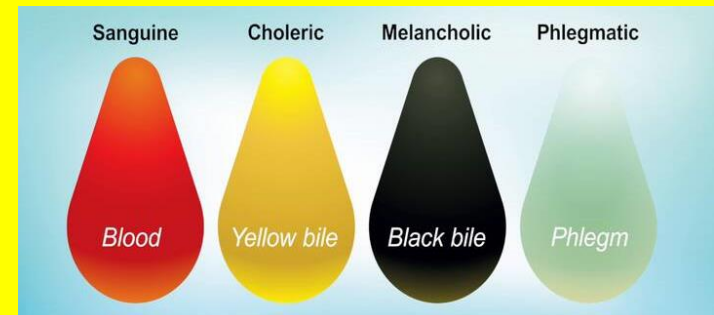
Starověký Egypt, Řecko – pouštění žilou „blood letting“ (někdy prospěšné, snížení hypertenze)

Dnes: flebotomie – „proříznutí žíly“

– hemochromatosa, polycytemie

- 460-377 př.Kr. – Hippokrates a humorální teorie - =
nemoc je nerovnováha mezi 4 základními tekutinami
lidského těla

1628

William Harvey

koncept cirkulace

- krev proudí v celém těle

1642

Antonie van Leeuwenhoek

konstrukce mikroskopu

- rozlišení krevních buněk

1656

Christopher Wren

- první intravenosní injekce psovi

1662

Johann Daniel Major

- první intravenosní injekce člověku

1770

William Hewson

**„otec hematologie“
popis leukocytů a některých srážecích faktorů**

1818

James Blundell

- první transfuze krve z člověka člověku

1842

Alfred Donné

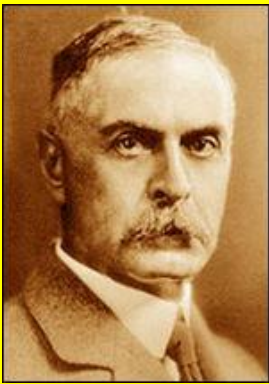
identifikace krevních destiček

1877

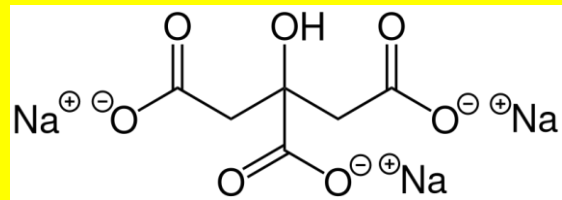
Paul Ehrlich

barvení krevních buněk

1901

Karl Landsteiner
identifikace krevních skupin

1914

citrát sodný
zabraňuje srážení krve
(skladování krve)

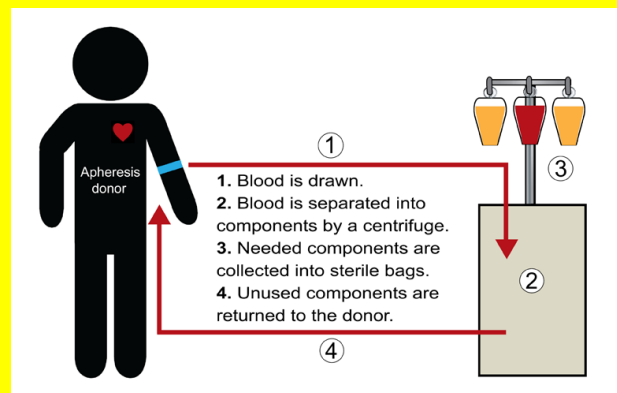

1936

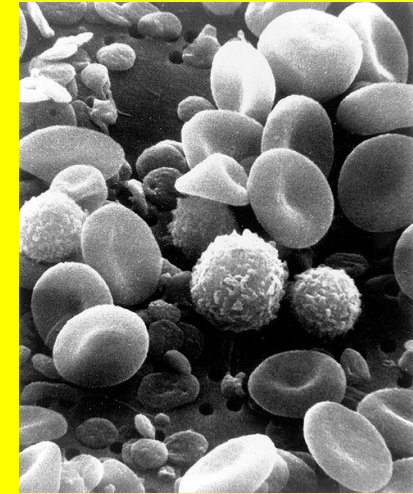
vznik první krevní banky
(Chicago, USA)

2. polovina 20 st.

použití antihemolických faktorů, aфарézy, klinické použití G-CSF, IL3, atd.

Co to je KREV ?

= **Suspenze krevních elementů v plazmě**

Červené krvinky = erythrocyty (*erythros* = červený, *kýtos* = buňka)

Bílé krvinky = leukocyty (*leukos* = bílý)

- polymorfonukleární – vícejaderné

- mononukleární

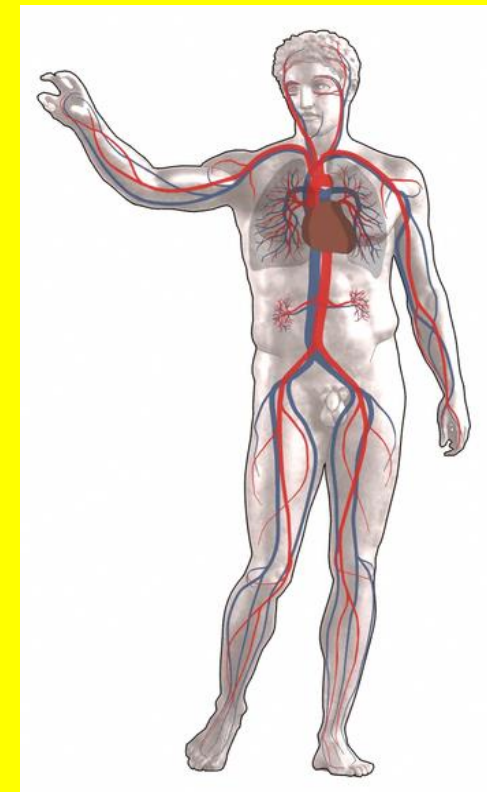
Krevní destičky = trombocyty (*thrombos* = sedlina, sraženina)

- Proudí v **žilách**/vénách a **tepších**/arteriích
- Tvoří 7-10% celkové tělesné hmotnosti, tj. 4,5 - 6 litrů

Význam krve = **Spojuje všechny orgány a těle → udržuje homeostázu**

Funkce krve

- **dýchací** (CO_2 , O_2)
- **výživná** (cukry, proteiny, lipidy, vitamíny, minerály)
- **odvodná** (bilirubin, metabolity léčiv, atd.)

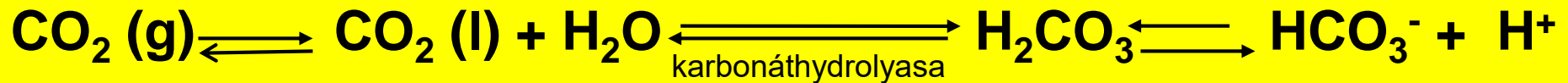

Krev II.

-Regulátor acidobazické rovnováhy (krev pH = $7,4 \pm 0,04$; pH < 7,36 = acidóza; > 7,44 = alkalóza)

Zajištění pH = konst. → pufrovací systémy

1) Hydrogenkarbonátový (v plazmě) – otevřený

pH dle Henderson-Hasselbachovy rovnice:

$$\text{pH} = \text{pKa} + \log \frac{[\text{HCO}_3^-]}{[\text{H}_2\text{CO}_3]}, \quad [\text{H}_2\text{CO}_3] = \alpha * \text{pCO}_2$$

α – koeficient rozpustnosti plynu v plazmě (z Henryho zákona),

$$[\text{H}_2\text{CO}_3] = 0,224 \text{ mmol/l.kPa} * 5,33 \text{ kPa} = 1,2 \text{ mmol/l}; \quad \text{pKa} = 6,1 \quad (37^\circ\text{C})$$

2) Hemoglobinový (erythrocyty)

(protonizace koncového His v β -řetězcích)

3) Proteinový – disociace postranních řetězců, malý význam

4) Fosfátový – nízká koncentrace PO_4^{3-} , malý význam, uplatnění v moči

Co to je plazma?

= **Nažloutlý vodný roztok** bílkovin, elektrolytů, malých organických molekul

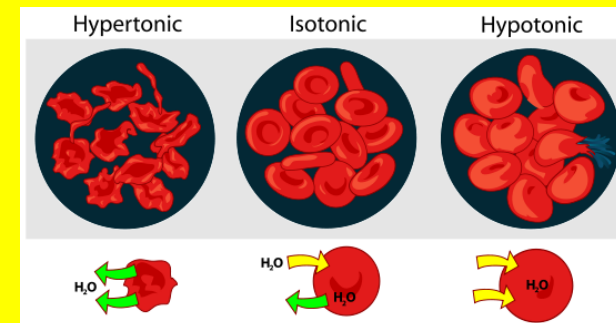
- **Sérum** (lat. *serum* = syrovátka) = **plazma bez fibrinogenu či faktorů krevní srážlivosti**

- **pH ~7,4 ($c(\text{H}^+) = 40 \text{ nM}$)**

- **Voda tvoří ~90%**

- **~ 5% tělesné hmotnosti, tj. asi 2,8-3,5 l**

- **280-300 mOsm/l** – koncentrace osmoticky aktivních látek (solí, glukosa)

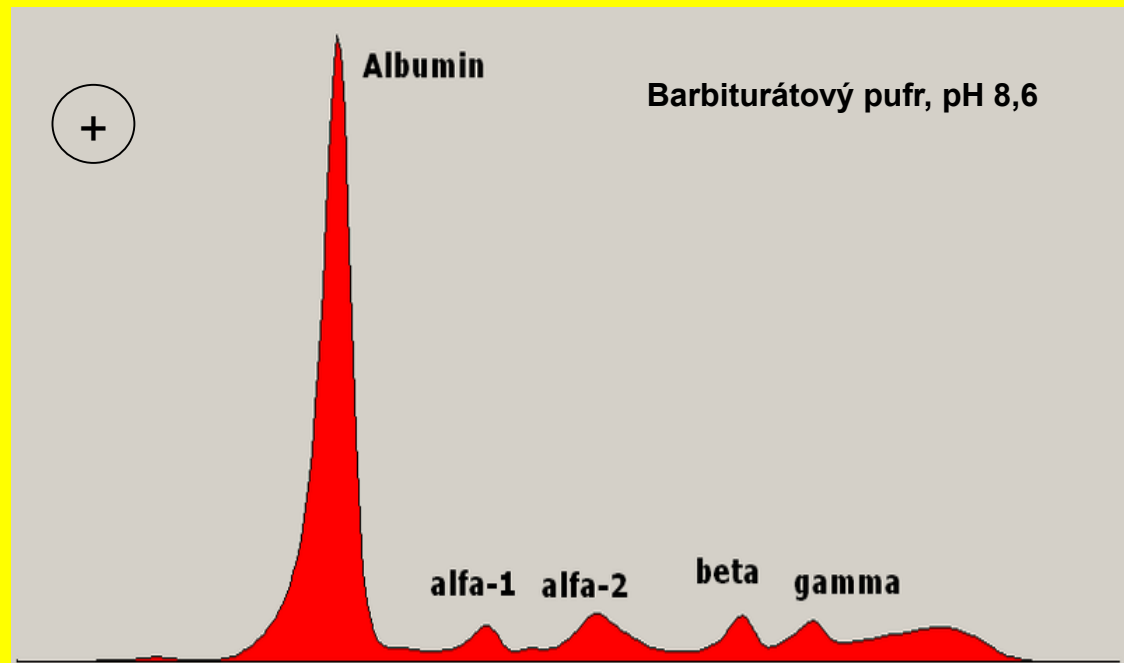
Jaké je složení plazmy?

Anorganické ionty:

Na⁺	- 136-148 mM	- udržení stálého osmotického tlaku
Cl⁻	- 95-110 mM	- udržení osm.tlaku, tvorba HCl
HCO₃⁻	- 22-26 mM	- transport CO ₂ , pufrovací systém
K⁺	- 3.7-5 mM	- excitabilita svalů a nervů
Mg²⁺	- 0.66-0.94 mM	- tlumivé účinky na nervovou dráždivost, nezbytný pro enzymy
Ca²⁺	- 2.15-2.61 mM	- srážení krve, nervosvalový přenos
PO₄³⁻	- 0.6-1.4 mM	- pufrovací systém
Fe	- 10-27 μM	- tvorba Hb, součást enzymů
I⁻	- 275-630 μM	- tvorba hormonů štítné žlázy
Cu²⁺	- 12-22 μM	- součást enzymů, křevetvorba

Krevní plazma III.

- Bílkoviny - 65-85 g/l
  - albuminy (35-50 g/l), globuliny (30 g/l) (α 1, α 2, β 1, β 2, γ)
  - fibrinogen (4 g/l)
  - zdroje: **játra**, B-lymfocyty

- diagnostický význam (ALP, AST, ALT)

Krevní plazma IV.

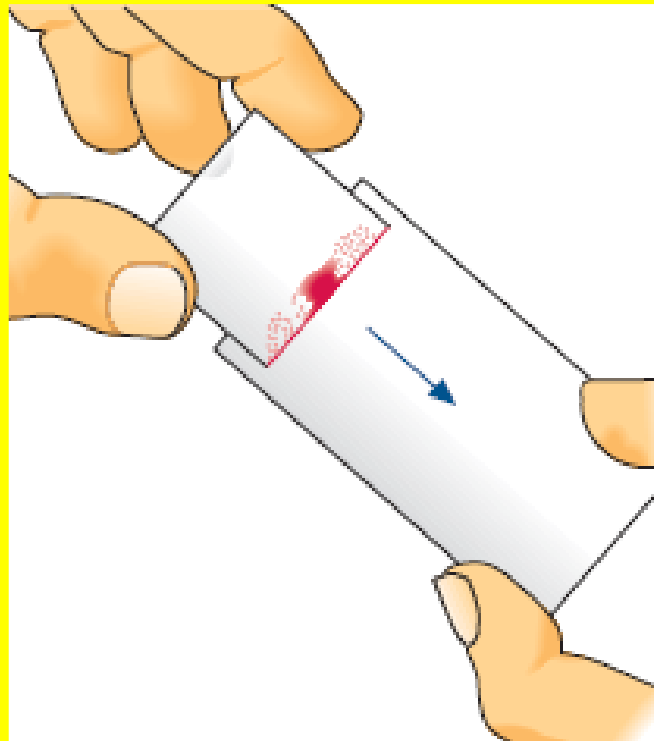
Funkce bílkovin:

- udržování stálého objemu plazmy
- onkotický tlak / ztráta proteinů → edém
- **transport** – albuminy (transport bilirubinu, mast.kyselin, léků; T3, T4, vit.A), apolipoproteiny (TGA, cholesterol), transferin (Fe), ceruloplasmin (Cu), transkortin (Cortisol), transkobalamin (B12), hemopexin (hem)
- **udržování izohydrie** – slabé kyseliny vážící H⁺
- **nutriční význam**
- **proteolytické systémy** – koagulační, fibrinolytický, komplement
- **plazmatické inhibitory proteáz** (α 1-antitrypsin; antitrombin III)
- **obrana organismu proti infekci** – γ -globuliny

Ostatní organické molekuly – hormony, vitamíny, glukóza, nebílkovinné látky, lipidy

Analýza Krve = Krevní nátěr (blood smear)

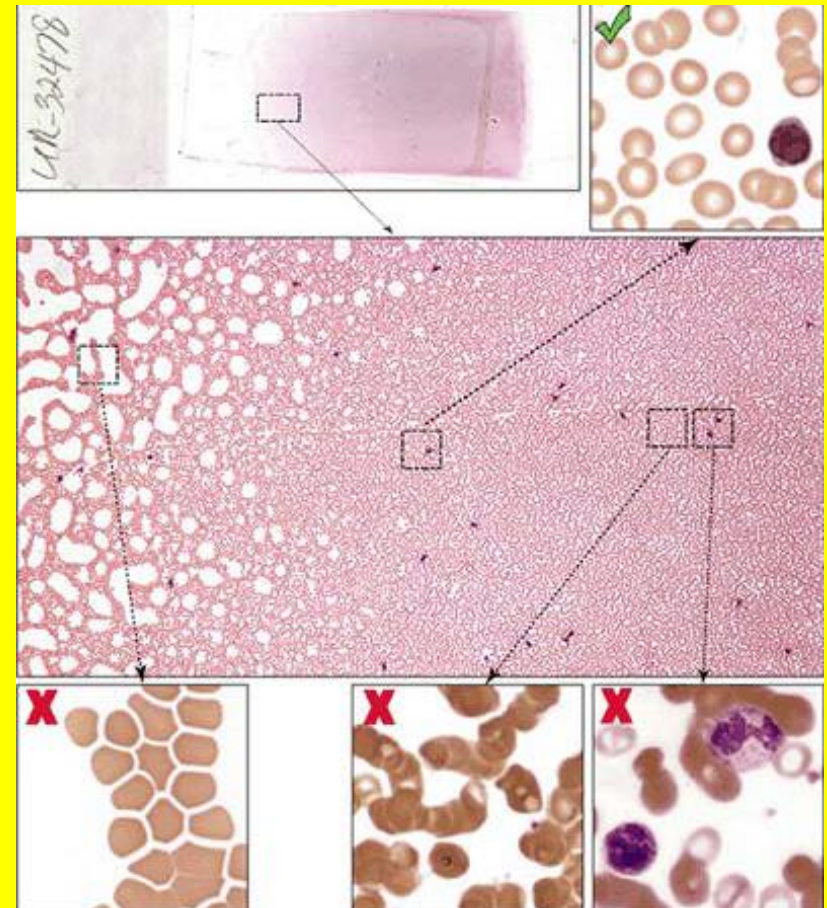
- Kapilární / venózní krev do EDTA-zkumavky **NE** více jak 3 h stará
  - sklička umytá v roztoku ethanol : ether = 1:1 (odmaštěná)
  - nátěr musí zaschnout, vhodná fixace methanolem
  - barvení : **Papenheimova** metoda panoptického barvení

Provedení krevního stěru

Správně nabarvený
nátěr

růžový

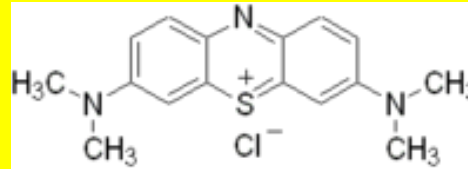

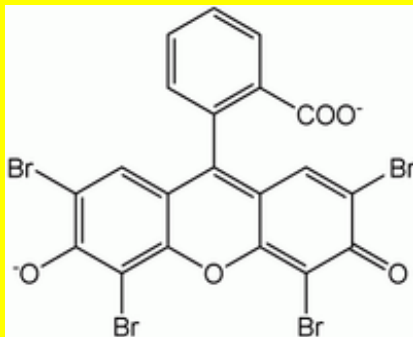
Krevní nátěr (blood smear) II.

Pappenheimovo panoptické barvení:

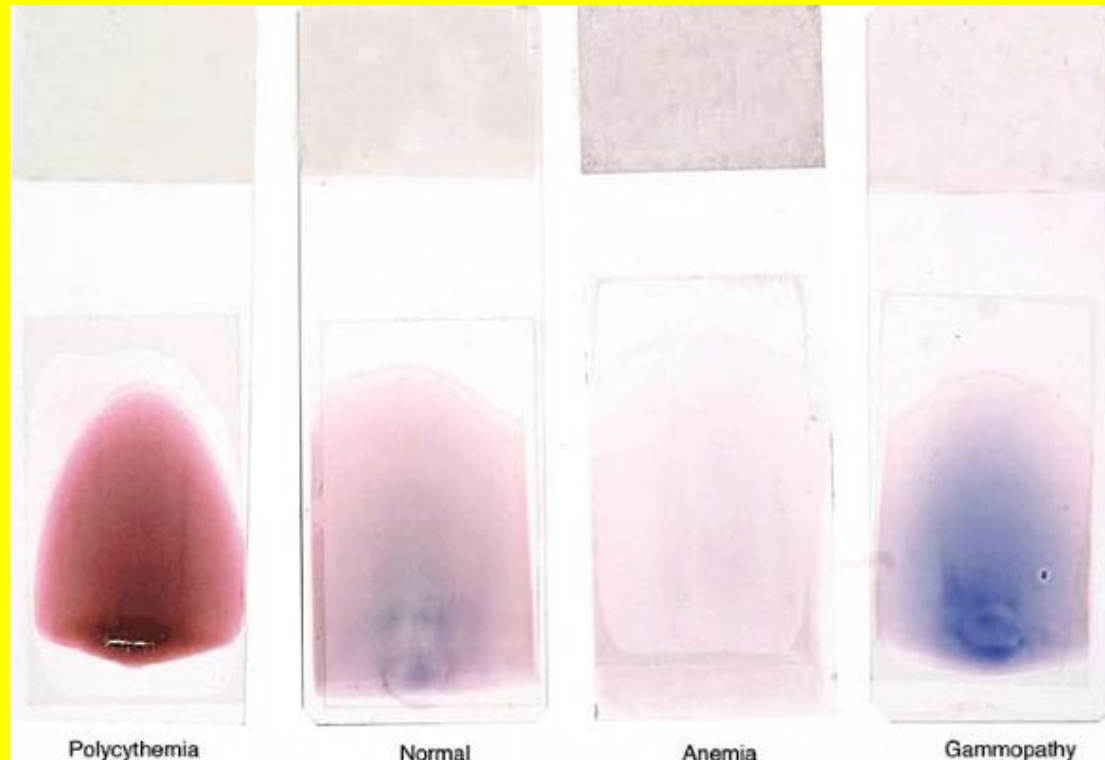
- barvicí roztok **May-Grünwald** (Eosin-Methylene Blue)
- fosfátový pufr, pH 7.3
- zředěný **Giemsa** (Azur-eosin)
- fosfátový pufr pH 6.8-7.4

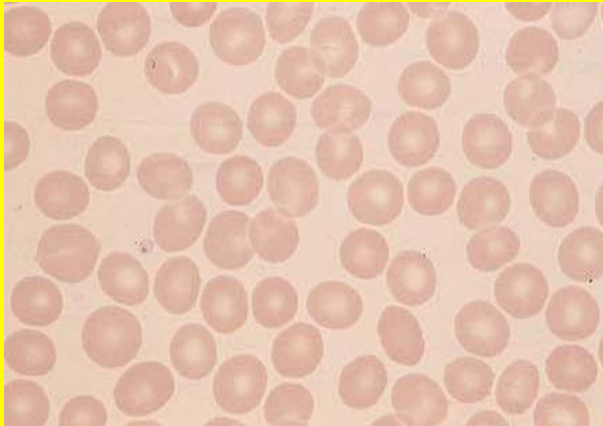
MB – zásaditý, modrá až fialová barva, afinita ke kyselým komponentám buňky (DNA/RNA, granuly basofilů s heparinem)

Eosin – kyselý, červené až oranžové zbarvení
afinita k alkalickým složkám buňky
(proteinům, Hb, granuly eosinofilů se sperminem)

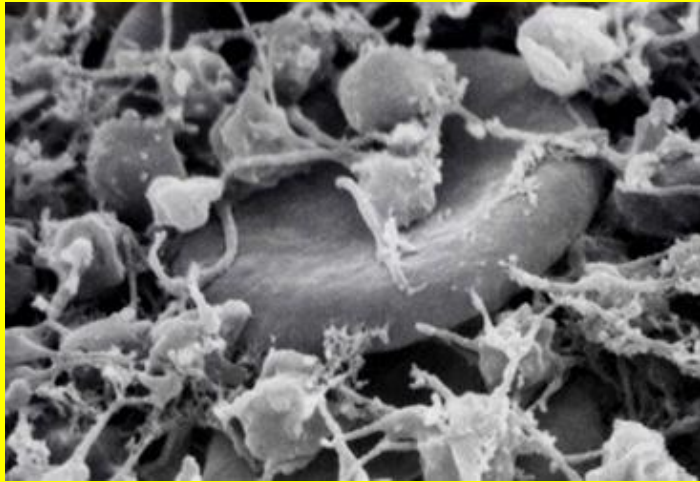

Červené krvinky/ Erythrocyty

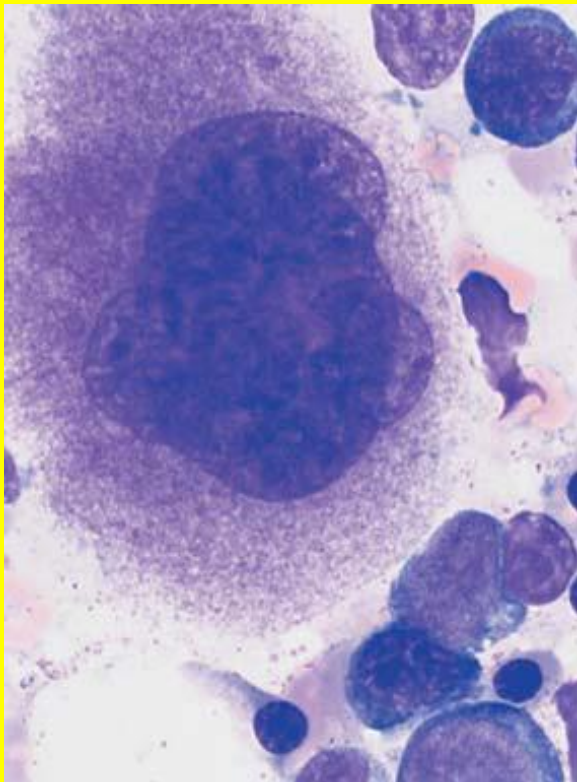

- transport dýchacích plynů – žíly, cévy
- bez organel, povrchové antigeny - krevní skupiny
- krevní barvivo hemoglobin (Hb)
- bikonkávní tvar – převaha povrchu nad objemem
- muži $4,3-5,3 \times 10^{12} / L$ ($4,3-5,3 \times 10^6 / \mu l$)
- ženy $3,8-4,8 \times 10^{12} / L$ ($3,8-4,8 \times 10^6 / \mu l$)
- normocyty, mikrocyty, makrocyty
- tvorba stimulována – **erythropoetinem** (EPO) (molekulární úroveň)
- poklesem tlaku (úroveň faktorů vnějšího prostředí)
- zdroj energie - anaerobní glykolýza
- **hemolýza** = rozpad Erytrocytů a vylití Hb do plazmy

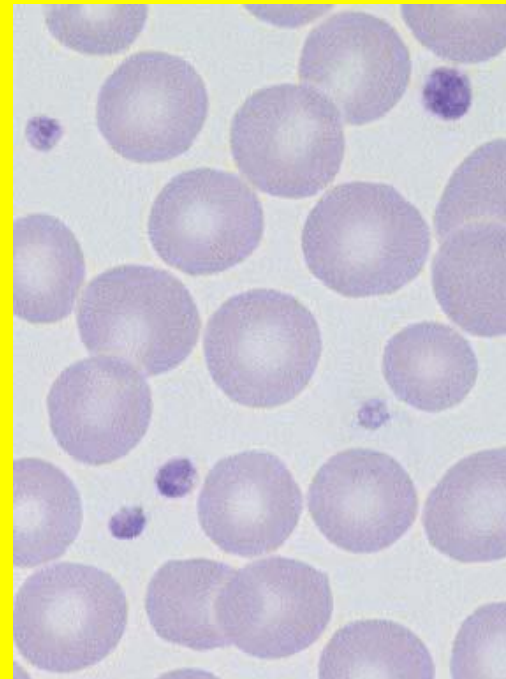
Krevní destičky (trombocyty)

- ochrana před ztrátou krve
- bezjaderné
- hladké nepravidelné disky
- **150-300 x 10⁹ / L krve (150-300 x 10³ /μl)**
- tvorba stimulována – **trombopoetinem (TPO)** (glykoproteinový hormon)
- **hemostáza** = zástava krvácení
- zdroj energie - glukosa

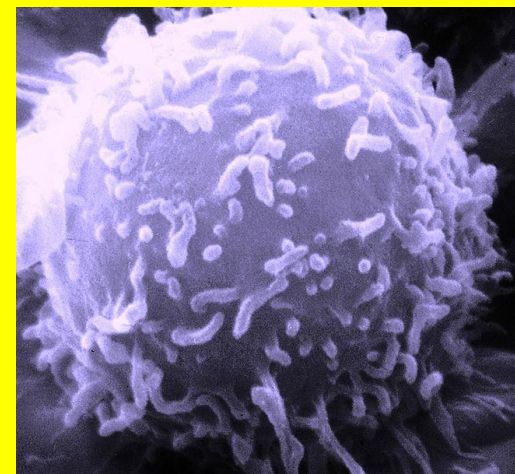

Megakaryocyt ve smíru kostní dřeně. Zakalená granulace je znak nastávající tvorby destiček

Normální hustota trombocytů mezi Ery

Bílé krvinky / Leukocyty

- obrana organismu = imunita

- $4-9 \times 10^9 / L$ krve ($4-9 \times 10^3 / \mu l$)

- neutrofilní granulocyty – fagocytóza

- eosinofilní granulocyty – fagocytace alergen+protilátka

- basofilní granulocyty – uvolnění histaminu při alergických reakcích

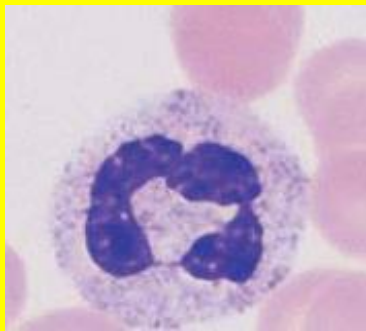
- monocyty – přeměna na makrofágy = fagocytóza, APC

- lymfocyty – B- a T-, rozpoznání antigenu a aktivace

- lymfoidní orgány – slezina, kostní dřeň, mízní uzliny

- imunita - nespecifická = vrozená – profesionální fagocyty

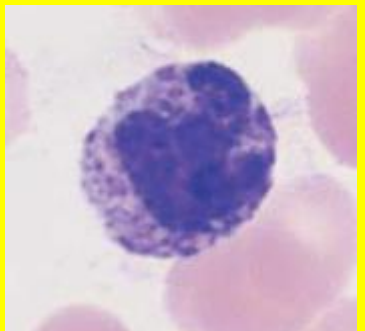
- specifická = získaná – (APC) a maturace lymfocytů

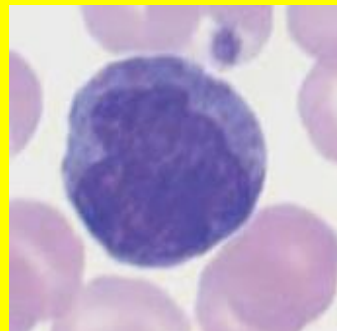
Neutrofil

Eosinofil

Basofil

Monocyt

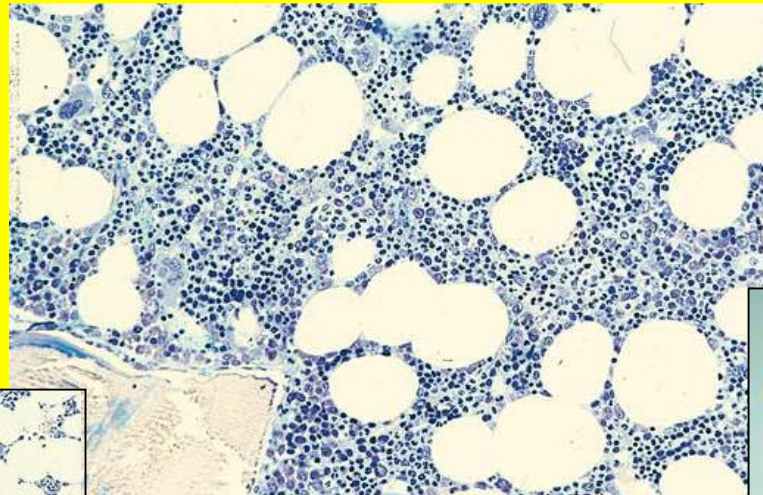
Lymfocyt

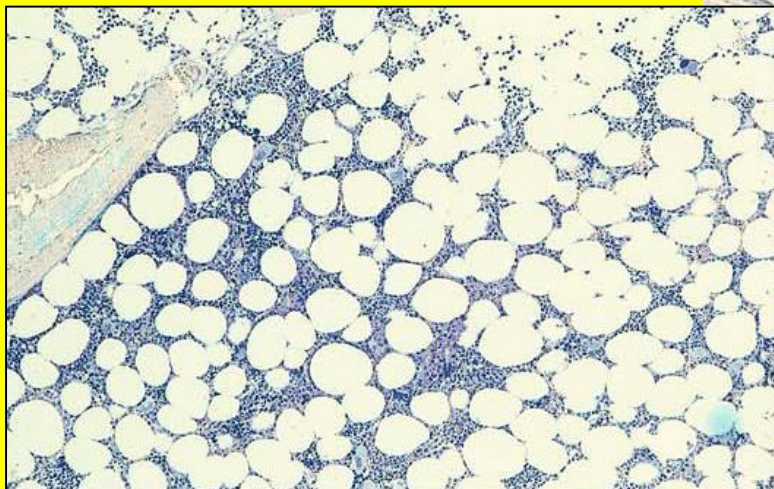
Kostní dřeň I.

- Gelovitá tkáň - dutina kosti – místo efektivní hematopoesy
- Produkce asi 6 miliard buněk na kg hmotnosti denně
- Hematopoetická (**červená**) dřeň (**Red marrow**) a **Žlutá dřeň (Yellow marrow)**
- Hematopoesa v dospělosti - **lebka, obratle, rameno, pánevní kosti, hrudní kost**
- Hematopoesa – kontrola skrz stimulační / inhibiční cytokiny, cell-cell kontakty
- Stroma = vše co se přímo neúčastní hematopoesy

- fibroblasty
- makrofágy
- adipocyty
- osteoblasty
- osteoklasty
- endoteliální buňky

Red marrow

Yellow marrow

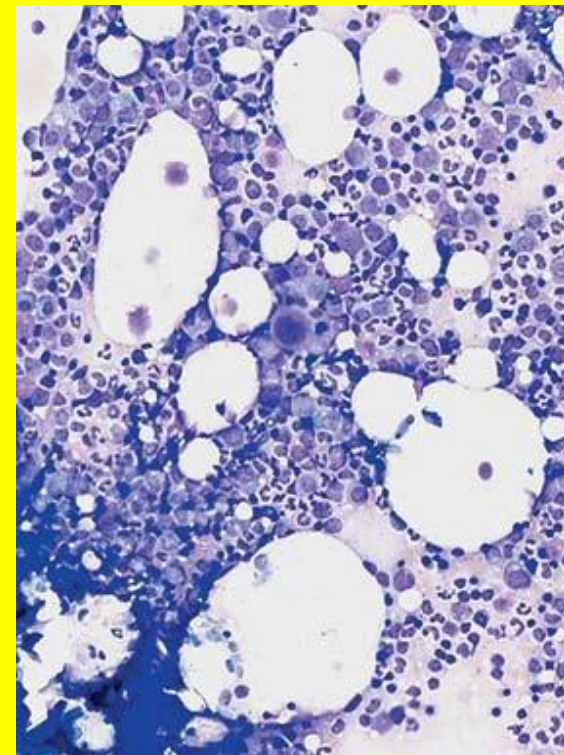
Kostní dřeň II.

- Extracelulární matrix – kolagen, fibronektin, hyaluronát, proteoglykany
- Přestup krvinek do krve – přes vrstvu endoteliálních buněk do sinusoid (malé krevní cévky s diskontinuálním endotelem)
  - Erytrocyty – po vypuzení jádra přes endotelie do cév
  - Leukocyty – diapedézou
  - Trombocyty – megakaryocyty prorůstají do endotelií

- Punkce KD - proč?

Základ pro diagnosu hematologických nemocí – nutno mít představu jak to pomůže, např. anemie z nedostatku železa, thalasemie, získané či zděděné anemie → vyšetření KD není nutné

- zavedena Arinkinem (1929)
- získá se aspirát = dřeňová tekutina + částičky KD

Normální cytologie kostní dřeně

- z aspirátu se dělá nátěr (odběr ze zadní strany kyčelní kosti)

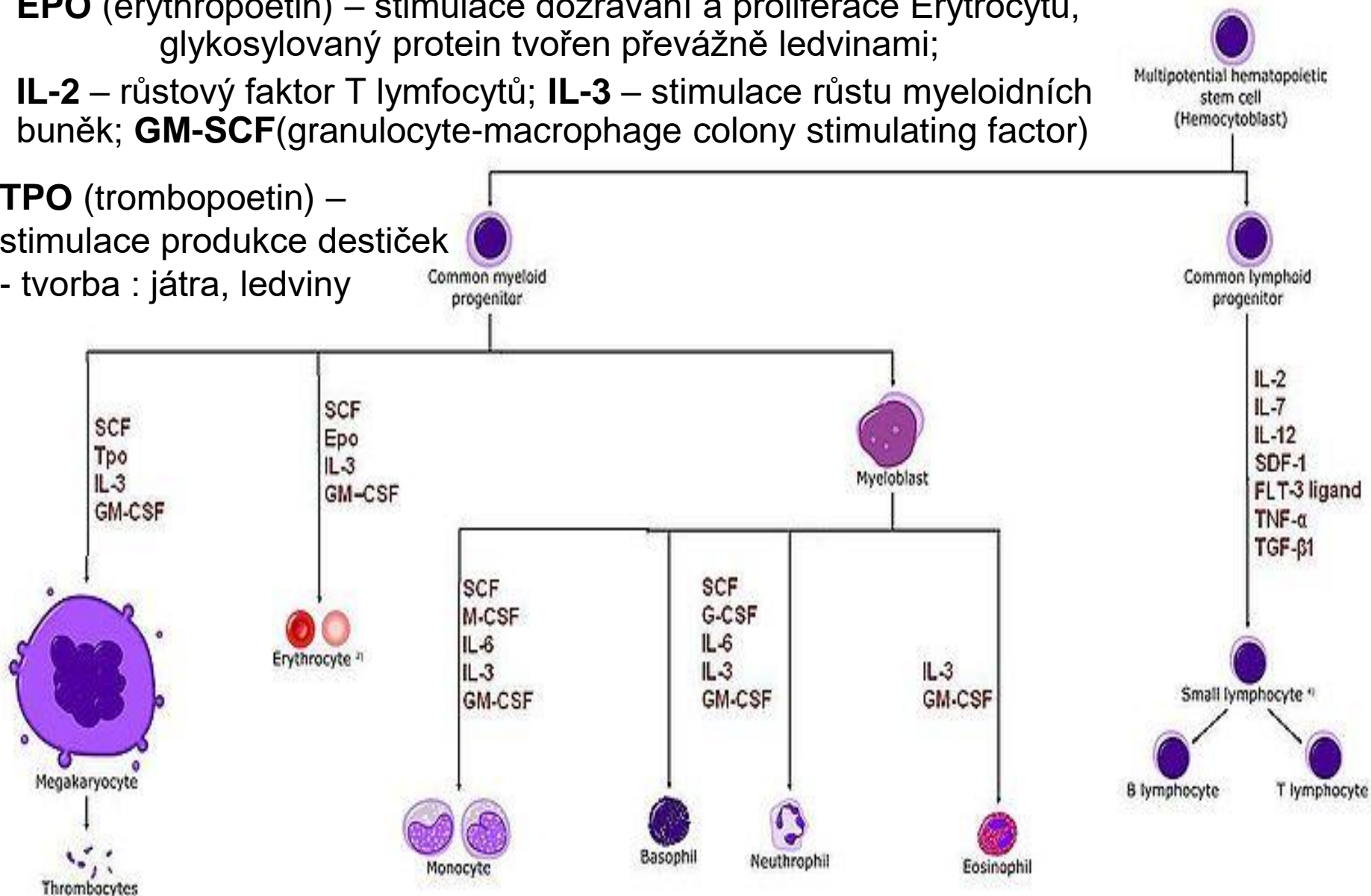
Hemopoetiny

= **Látky řídící tvorbu krvinek**

EPO (erythropoetin) – stimulace dozrávání a proliferace Erytrocytů, glykosylovaný protein tvořen převážně ledvinami;

IL-2 – růstový faktor T lymfocytů; **IL-3** – stimulace růstu myeloidních buněk; **GM-SCF**(granulocyte-macrophage colony stimulating factor)

TPO (trombopoetin) – stimulace produkce destiček
- tvorba : játra, ledviny

Parametry v hematologii I.

Proč provádět odběr krve?

- Produkuje dřeň dostatečné množství vyzrálých buněk?
- Je vývoj každé linie kvalitativně normální?

Odběr prováděn do EDTA
naplněné zkumavky z
venozní krve

- v minulosti - ručně v
počítacích komůrkách
- současnost -
automatizované počítače
(AP) buněk

Parametry v hematologii II.

AP určí:

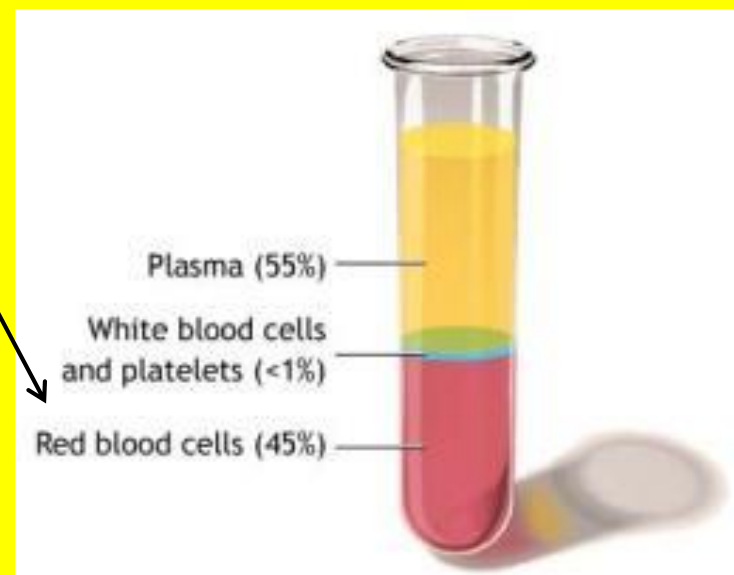
- **Hemoglobin** – oxidace CN^- na kyanmethemoglobin
→ spektrofotometricky 540 nm
- **střední buněčný objem (MCV** – mean corpuscular volume) (fl),
- **počet Erytrocytů**

výpočet **hematokrit (HCT)** = $\text{MCV} \times \text{počet Ery} (10^6/\mu\text{l})$

Kvalita Erytrocytů je určena:
MCV, **MCH** (mean cell Hb content),
MCHC (mean cellular Hb concentration)

$\text{MCH (pg)} = \text{Hb (g/l)} / \text{počet Erytrocytů} (10^6/\mu\text{l})$

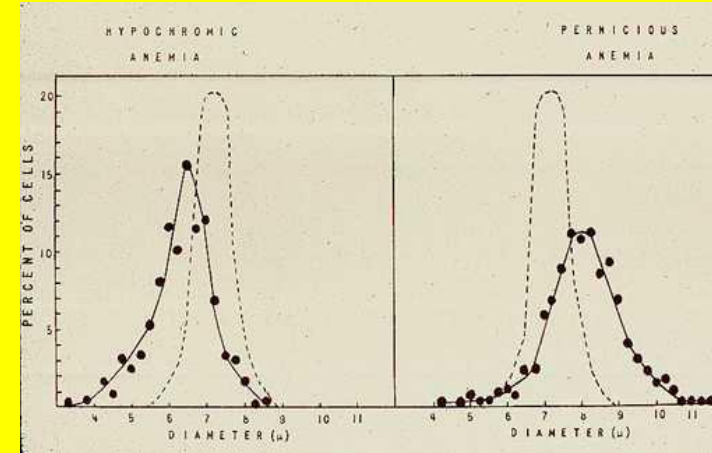
$\text{MCHC (g/dl)} = \text{Hb (g/dl)} / \text{HCT}$

Parametry v hematologii III.

- **Distribuce objemů Erytrocytů**
(RDW, Red cell distribution width)

- **Počet retikulocytů**

Počet Leukocytů - **Türkův roztok (krystalová violet' + ledová kyselina octová)**

- v AP jsou lyzovány Ery a buňky s objemem > 30fl = leukocyty

Počet Thrombocytů - **2% Novocain-Cl** ke krvi nebo

- v AP buňky v rozmezí 2-20fl = trombocyty

#	Ery 10 ⁶ / μl	Thrombo / 10 ³ / μl	Leuko / / μl	Hb (g/dl)	HCT	MCH (pg)	MCV (fl)	MCHC (g/dl)	Erytrocyty – průměr / μm
Muži	5,4	180	7000	15	0,45	29	87	33	7,5
Ženy	4,8	180	7000	13	0,42	29	87	33	7,5

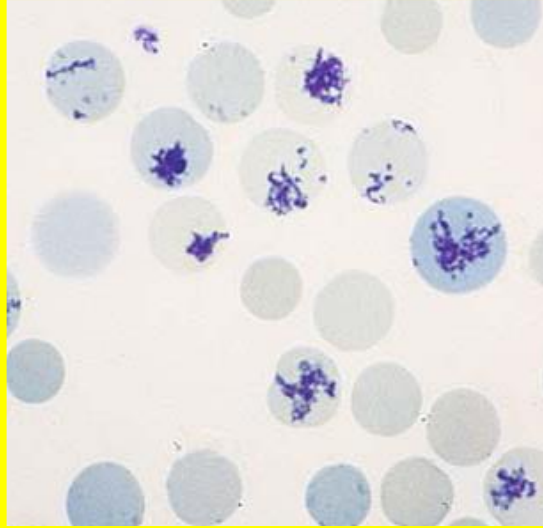

Algoritmus procedur v hematologii

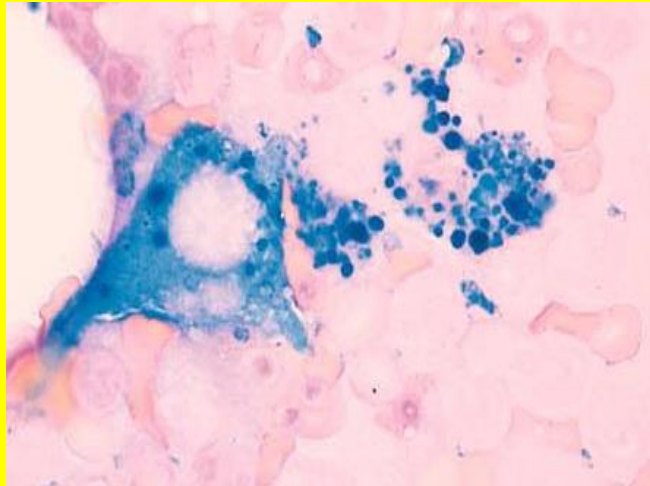
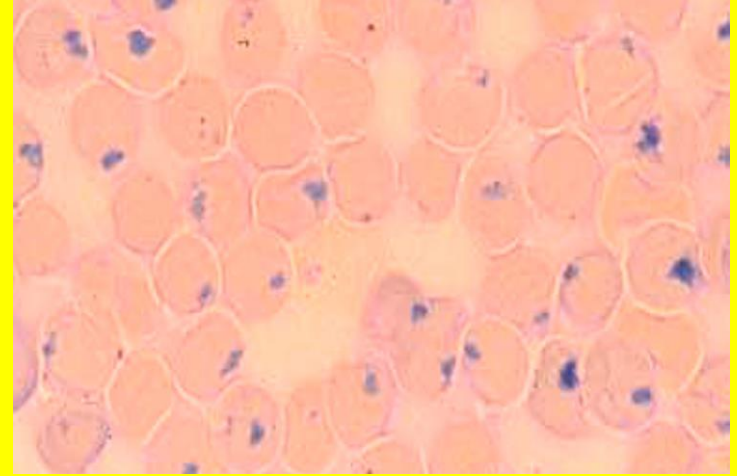
- 1) Kvantitativní určení počtu leukocytů, erytrocytů a destiček (CBC)
- 2) Diferenciální počet (DBC) – změny v počtu Erytrocytů, Leukocytů, Thrombocytů (zvětšené mízní uzliny, splenomegalie) – změny v zastoupení leukocytů
- 3) Morfologie erytrocytů
- 4) Po zvážení stavu pacienta a dosud získaných výsledků – analýza složení kostní dřeně (potvrzení diagnózy za pomoci elektroforezy, ALP, esterasa, test na železo) = v případech, kdy analýza krve zanechává pochyby v určení diagnózy (leukocytopenia, thrombocytopenia, monoklonální hypergamaglobulinemie)

Chemické / Enzymatické Markery krvinek

**Heilmeyerovo
barvení
retikulocytů**
(brilliant cresyl blue)

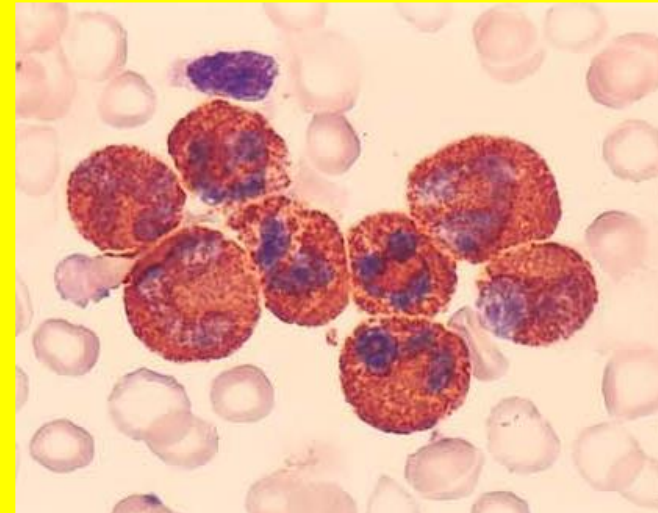

- Heinzova tělíska (Nile blue sulfate) – shluky Hb v Ery

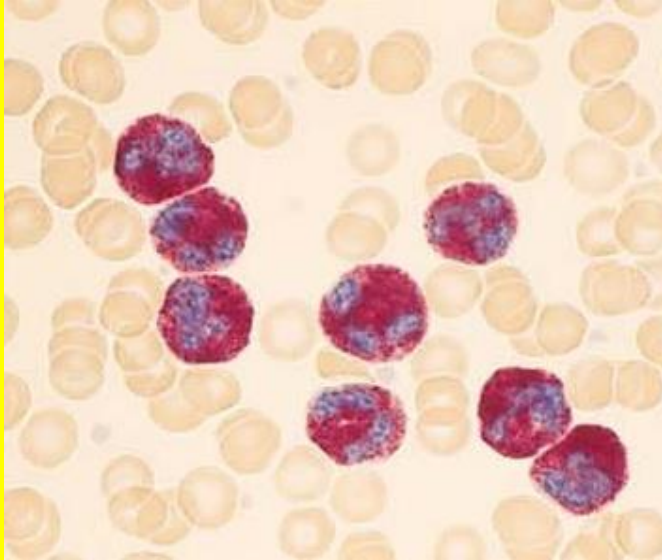

**Barvení Fe³⁺ Berlínskou
modří – železo v
cytoplasmě makrofága**

Peroxidasová reakce
(benzidine/
diaminobenzidine
+H₂O₂)
**- neutrofilů,
eosinofilů**

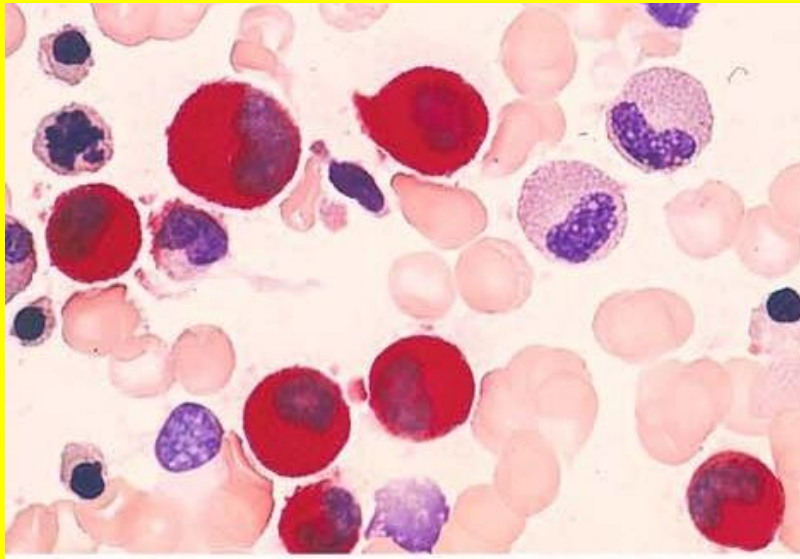

Chemické / Enzymatické Markery krvinek II.

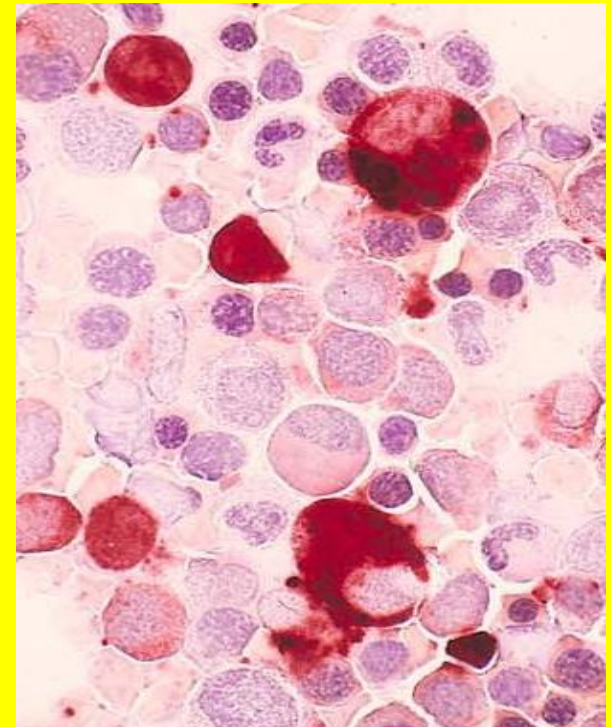

- **Leukocytová ALP** (naphtyl fosfát+ veronal sodný + variamine blue salt B) – **neutrofily** (znak vyžrálých buněk)

- **Neutrální esterasa v makrofázích** (naftyl acetát)

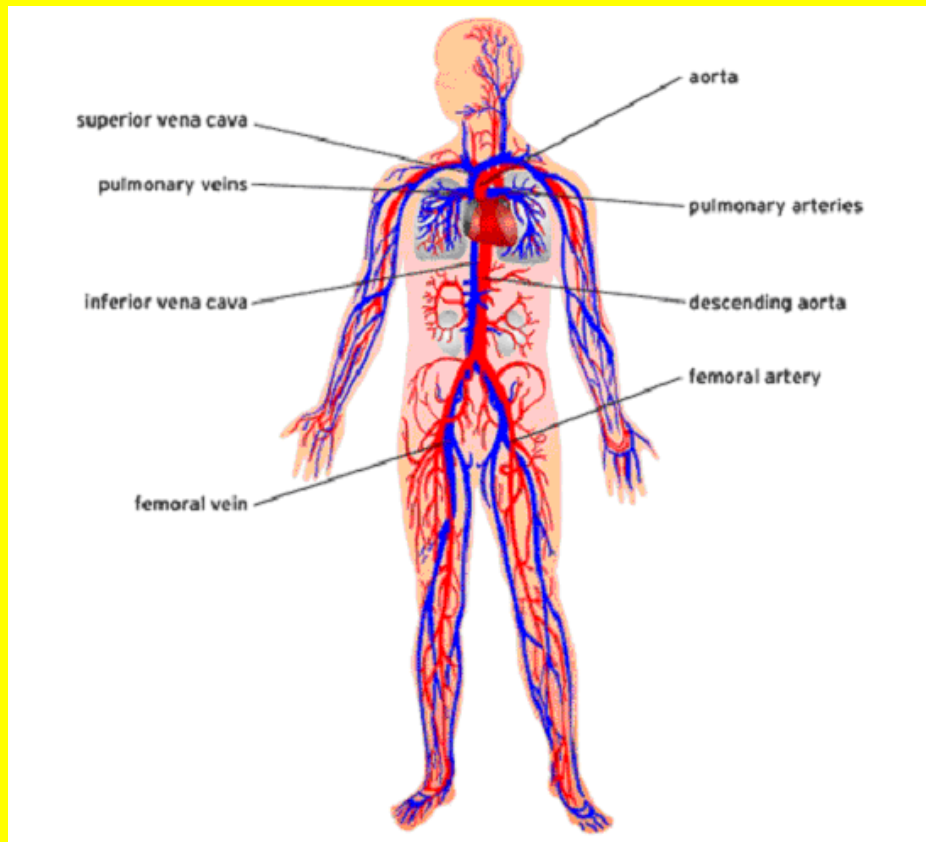
- **Naftol AS-D chloracetát esterasa (CE)** – neutrofily (+), eosinofily (-)

A slovo závěrem...

Zdraví

Nemoc

Porozumět Hematologii = správně diagnostikovat